

HISTORIA.—Discurso trabajado en latin por el miembro electo de la Facultad de Humanidades de la Universidad de Chile, don Justo Florian Lobeck, para felicitar al señor Rector don Andres Bello en el dia de su cumpleaños, i publicado con esta inscripcion : *Artis historiam conscribendi, qualis apud graecos fuerit, brevis enarratio.—Qua viri generosissimi, clarissimi, doctissimi, Andrea Bello, Rectoris Chilenorum. Universitatis Magnificentissimi, Reipublicae Senatoris Gravissimi, Jurisconsulti Prudentissimi, Investigatoris Antiquitatis Diligentissimi, Graecarum et Latinarum Litterarum Interpretis Felicissimi, Hominis In Omni Judicio Elegantissimi, Fautoris Sui, Festum Diem Natalem, qui dies est pridie kalend. decembr., senectutis litteratae gratulatione et Grata Memoria prosecutus est venerabundus auctor Justus Florianus Lobeck, Philosophiae et Philologiae Doctor et Professor Litteras Antiquas in Universitate publice Docens, Instituti Nationalis Professor, Chilenorum Universitatis Membrum a Philosophorum Ordine Designatum, Plurimarum Academiarum Socius, cæt.—Sancti Jacobi Chilenorum. A. MDCCLVIII.—Typis vulgo dictis Ferrocarril.*

Graeciam antiquan artium doctrinarumque fere omnium et inventricem esse et perfectricem, inter omnes constat. Sed artium pulcrarum inventionem perfectionemque lento gressu subsequuta est philosophia, et mox etiam historia sive rerum memorabiliter gestarum enarratio, eodem Ioniae solo nata, quo caeterae doctrinae.

Itaque qui in utroque hoc scribendi genere primi elaboraverunt, vel *Pherecydes* Syrus sive Syrius, philosophus, ut *Plinius* (1) ait, vel *Cadmus* Milesius, historicus, ut refert *Suidas* (2), poesi jam inventa utque exulta etiam prosam orationem condere instituerunt. Sed sicut philosophia quum primum renascetur, magnam habuit cum poesi similitudinem, ita historicorum quoque antiquissimorum oratio poeticae persimilis, argumentum fabulosum fuit.

Fuerunt enim longo post *Homerum* intervallo complures poetae, qui alius alias historiae fabularis partes illustrarent, non hoc artificioso modo, quo carmina *Homeri* contexta sunt, sed perpetuo filo et naturali serie, ut quidque gestum esset, enarrantes. Horum opera ab aliis in unum corpus collecta grammatici propter hanc narrationis perpetuitatem cycli epici (*κύκλου μυθικοῦ* sive *επικοῦ*) nomine insigniverunt, a mundi primordiis per rerum humanarum incrementa usque ad bellum *Trojanum* et heroum redeuntium casus decurrentes.

Et huic quidem poetarum cyclicorum generi affines sunt iisdemque vestigiis institerunt, qui vetustissimi habentur artis historiam conscribendi auctores, *Cadmus* et *Dionysius* Milesii, *Xanthus* Lydus, *Charon* Lampsacenus, et hos sequuti *Hecataeus* Milesius et *Acusilaus* Argivus. Nam hi omnes abscondita antiquitatis tractarunt, urbium origines, gentium et populorum stirpes, et quidquid temporum diuturnitate obrutum erat, in lucem eruere conati, et conjecturis magis et rumusculis quam testatae antiquitatis monumentis confisi: itaque argumenti delectu poetarum epicorum similes,

(1) *Plin. histor. natur. lib. VII. pag. 56.*

(2) *Suid. Lexic. γ. πεζολόγος.*

tractatione non dissimiles fuere, et propter hanc inartificialem operum structuram episcyclicis, unde pendunt, propiores.

Nec desunt qui alios rerum scriptores illis aetate priores esse credant, velut Dionysius Halicarnassensis (3), Strabo (4), Scholiasta ad Apollonium Rhodium (5), qui *Phigeonem* Samium, *Democlem* Phigalensem, *Eulemum* Parium, *Deiochum* Proconnesium atque alios bene multos congregant tanquam historicorum Graecorum longe vetustissimos.

Auctis litterarum subsidiis et patefacto per gentium commercia terrarum orbe, plurimi bellorum Persicorum et belli Peloponnesiaci temporibus populorum antiquitates, regionum situs et res memorabiliter gestas litteris prouiderunt. Sed eorum plerique et maxime rerum Atticarum scriptores (Ἐγγράφεις τῶν Ἀθησίων), doctrina maiore, quam arte et ingenio instructi, veluti *Melesagoras* sive *Ameliasagoras*, *Androtion*, *Philochorus* Atheniensis, *Andron* Halicarnassensis, *Demis*, *Clitodemus*, *Phanodemus*, et qui primi temporibus exquirendis ac describendis summam operam dederunt *Hippys* Rheginus et *Herodorus* Heracleotes, vetustate evanuerunt, dudumque extincta sunt *Hellatici* Lesbii, *Damastae* Sigeensis et *Phereclis* Lerii lumina sublustria.

Hellamico et Pherecydi aetate suppar *Herodotus* Halicarnassensis omnes illos originum scriptores simplices et inornatos, longo post se reliquit intervallo, rerum non narrator solus, sed exornator. Namque bellorum Persicorum narrationi, quae ei operis summa, singulari quodam artificio per proemia et episodica intexit gentium fere omnium origines et incrementa, urbium regionumque situs et quidquid ubique memoratu dignum, itemque adumbrandis non modo factis hominum, sed etiam sermonibus moribusque effectit epici carminis similitudinem nulli priorum communem. Sed *Antiochi* Syracusani, qui Herodoto aetate proximus et ejusdem studii fuit et qui Siciliae historiam scripsisse traditur a Strabone (6), Pausania (7), Diodoro Siculo (8) et aliis pluribus, fama est obscurior.

Thucydides Atheniensis, Olori filius, Herodoti ut dicitur aemulatione incensus (9), bellum nuper Athenienses inter et Peloponnesios ortum perscribere instituit. Rerum gestarum pronuntiator, ut Cicero (10) ait, sincerus et grandis earumque explicator prudens, severus, gravis, procul gratiae et studio, verbis sententiisque gravissimus. Is multo magis quam Herodotus historiam ad incorrupta rerum monumenta revocavit, nec, ut ille, humana divinis miscuit; sed omnia hominum consiliis ac temeritate agi, et verbis confitetur et explicatis rerum causis demonstrat. Primus idem concionum et orationum (δημογοιῶν) artificio usus est, quo quae in utramque partem aut dicta essent aut pro ingenio cujusque dicenda fuissent, patefecit, Marcellino teste (11). Postremus octo librorum, quibus viginti annorum memoriam colligavit, negligentius scriptus, a multis Thucydidi adjudicatur, et a nonnullis vel ad Theopompum vel ad Xenophontem refertur. Scriptorum autem illorum, qui antiquo sermone Attico τῆ Ἀθηναίων παλαιᾷ usi sunt, Thucydides omnium fuit princeps: ac veteres critici, ut Xenophontis tenuae atque Herodoto medium, ita ei ipsi sublime genus dicendi tribuunt, de qua re vide quae tradit Dionysius Halicarnassensis (12).

- (3) Dionys. Halicarnass. Judic. de Thucyd. cap. 5.
- (4) Strabon. Geograph. lib. I. cap. 58.
- (5) Schol. ad Apollon. Rhod. Argonaut. lib. I. v. 139.
- (6) Strabon. geograph. compluribus locis.
- (7) Pausan. descript. Graec. lib. X. cap. 11, 3.
- (8) Diodor. Sicul. Bibliothec. historic. lib. XII. cap. 71.
- (9) Cf. Suid. Lexic. s. v. Θουκιδίδης.
- (10) Cicero. Brut. cap. 83 et Orator. cap. 9.
- (11) Marcellin. vit. Thucyd. pag. 21.
- (12) Dionys. Halicarnass. Rhetoric. compluribus locis.

Historiam belli Peloponnesiaci a Thucydide coeptam absolverunt *Cratippus*, Thucydidis aequalis, *Xenophon*, Grylli filius, Atheniensis, et *Theopompus* Chius. Itemque Xenophon Cyri majoris vitam et militiam, qua ipse cum Cyro juniore perfuuctus est, descripsit, hanc ad historiae fidem, in illa effigiem justii imperii adumbrans. Est autem et dicendi genere et crebra deorum interpositione Herodoti similior quam Thucydidis, sed neutrius praestantiam assequutus, laudatus tamen propter sermonis suavitatem a veteribus. Historiarum Hellenicarum tardior est et veluti senilis progressus, neque cultus par. Cyropaedia autem sive libro de Cyri vita et disciplina scripto, ut ait Cicero (13), rectam institutionem (*ὀρθὴν παιδείαν*) proponi negat Plato (14) : et Xenophontem similitate ductum libris prioribus de civitate sive republica administranda a Platone emissis ex adverso posuisse Cyropaediam, Gellius (15) narrat. Eodem in argumento, in quo Anabasis auctorem, elaboravisse et *Sophoclaetum* et *Themistagenem* Syracusanum, ipse Xenophon (16) et Stephanus Bysantinus (17) referunt : et utriusque nomine *Ἀναβάσεις Κύρου* circumferebantur.

Xenophontis aequales fuere *Ctesias* Cnidius, medicus, qui diu in Asia peregrinatus et Artaxerxis Mnemonis familiaritate usus, gentium Asianarum historias *Περσικῶν* sive rerum Persicarum libris viginti tribus et *Ἰνδικῶν* seu Indicarum rerum libris illustravit, et *Philistus* Syracusanus, Thucydidis imitator, ut multo infirmior eo, ita aliquatenus dilucidior, ut Cicero (18) censet et Quintilianus (19) ait, idemque *Σικελικῶν* sive rerum Sicularum undecim libris descriptarum et Dionysii junioris vitae auctor.

Horum luminibus offererunt *Theopompus* Chius, Damasistrati filius, elatione atque altitudine orationis excellens, ut Cicero (20) iudicat, et *Ephorus* Cumanus, qui uterque rhetoricis Isocratis scholis formati, ut ille ait (21), res gestas majore ornatu quam fide tradiderunt historiamque nimio cultu corruperunt. Ille quidem praeter *σύνταξιν Ἑλληνικῶν* sive historiae graecae libros duodecim, ut supra diximus, etiam Philippicorum vel disputationum historicarum quinquaginta octo libros (*Φιλιππικά* seu *τοὺς λόγους ἱστορικοὺς*), hoc est historiam suae aetatis, atque rerum mirabilium librum (*Θαυμάσια*) litteris mandavit. Hic vero et enarrationem inventorum proposuit sive *περὶ εὐρημάτων* disseruit, et primus universam rerum ab excidio Trojae usque ad suam aetatem, hoc est ad annum CCCXLI. ante Christum gestarum historiam triginta libros complexam, quam *ἱστορίας* vel *τὰ καθόλου* inscripsit, litteris illustravit, et ob hanc ipsam rem et quod in temporum rationes accuratius inquireret atque cum rerum gestarum historia etiam terrarum et locorum descriptionem scite conjungeret, maximam laudem nactus. Illam autem rerum gestarum historiam universam, ab Ephoro profectam, absolvit *Gryllus*, ad Alexandri Magni usque tempora persequutus.

Magnitudo rerum ab Alexandro et Diadochis gestarum crebraeque vicissitudines multos quidem ad colligenda historiae monumenta incitarunt, sed in illo rerum et animorum aestu pauci reperti sunt, qui irae et studii causas remotas haberent, nullus, qui veterum elegantiam imitando consequeretur. Celebrantur tamen prae caeteris primum *Anaximenes* Lampsacenus, Alexandri Magni comes, qui et universam rerum

(13) Cicero. Brut. cap. 29.

(14) Platon, de legib. lib. III. pag. 694.

(15) Gell. Noct. Attic. lib. XIV. cap. 3.

(16) Xenophont. Hellenic. lib. III. cap. 1, 2.

(17) Stephan. Byzant. de urbib. s. h. v.

(18) Cicero. de orator. lib. II. cap. 13. et Brut. cap. 17.

(19) Quintilian. Institut. orator. lib. X. cap. 1.

(20) Cicero. Brut. cap. 17.

(21) Cicero. orator. cap. 51, de orator. II. cap. 13, Brut. cap. 17.

quae ab antiquissimis temporibus usque ad proelium ad Mantineam commissum gestae sunt, historiam enarravit eamque *πρώτας ιστορίας* inscripsit, et res a Philippo et ab Alexandro Magno gestas memoriae prodidit, Pausania (22) et Diogene Laertio (23) testibus; tum *Callisthenes* Olynthius, Aristotelis affinis et discipulus, qui praeter res ab Alexandro gestas etiam *Ἑλληνικά* sive Graeciae historiae decem libros, et *Περσικά* et *Τρωικά* hoc est et Persiae et Troadis historias litteris mandavit, Arriano (24) et Diogene Laertio (25) testantibus, sed qui, ut Cicero (26) ait, historiam rhetorico paene modo scripsit; deinde *Clitarchus*, Dinonis filius, qui idem Alexandri comes fuit et de rebus ab eo gestis *τὰ περὶ Ἀλέξανδρον*, ut Strabo (27); Athenaeus (28) et Scholiasta ad Apollonium Rhodium (29) referunt, plenius exposuit, sed cujus ingenium, ut Quintilianus (30) ait, probatur, fides infamatur. Quibus adduntur etiam *Duris* Sanius, Theophrasti discipulus, homo in historia, ut Ciceronis (31) verbis utar, diligens, qui et *ἔργους Σαμίωνος* sive annales Samiorum, et *Λιβυκά* seu Libyae historiam, et *Μακεδονικά* sive res a Macedonibus gestas litteris prodidit, Plutarcho (32), Pausania (33), Strabone (34) et Athenaeo (35) testibus; deinde *Hecataeus* Abderita, Alexandri Magni comes, qui res Aegyptiacas descripsit, ut Suidas (36) refert; tum *Aristobulus* Cassandrensis, qui res ab Alexandro gestas, ut Plutarchus (37), Strabo (38) et Lucianus (39) tradunt, memoriae prodidit. Ad hunc eundem rerum scriptorum ordinem pertinent etiam *Ptolemaeus*, Lagi filius, Aegypti rex, qui idem rerum ab Alexandro gestarum historiam scripsit; tum *Hieronymus* Cardianus, qui inter omnes, qui res vel ab Alexandro ipso vel a Diadochis gestas litteris illustraverunt, primum locum obtinet, et a quo non solum Plutarchus ad vitus Eumenis, Demetrii, Pyrrhi et aliorum describendas multa mutuatus est, sed unde etiam Diodorus Siculus omnia illa, quibus bibliothecae historicae libri XVIII. XIX. et XX. continentur, petiit, quod ex iis quae narrat Athenaeus (40), Lucianus (41), Dionysius Halicarnassensis (42) et ipse Diodorus Siculus (43), colligi potest. Et ad postremum *Timaeus* Tauromenita, Androma-

- (22) Pausan. descript. Graec. lib. VI. cap. 18. §. 2.
 (23) Diogen. Laert. vit. Sophist. lib. V. cap. 10.
 (24) Arrian. Anabas. lib. IV. cap. 10. sqq.
 (25) Diogen. Laert. vit. Sophist. lib. V. cap. 10.
 (26) Cicer. de orator. lib. II. cap. 14.
 (27) Strabon. geograph. permultis locis.
 (28) Athen. dipnosophist. lib. XII. pag. 530, c. lib. XIII. pag. 576, a. et 586, a lib. XIV. pag. 148, d.
 (29) Schol. ad Apollon. Rhod. Argonaut. lib. II. v. 906.
 (30) Quintilian. institutt. orator. lib. X. cap. 1.
 (31) Cicer. ad Attic. lib. VI. epist. 1.
 (32) Plutarch. vit. Eumen. cap. 1.
 (33) Pausan. descript. Graec. lib. VI. cap. 13. §. 5.
 (34) Strabon. geograph. lib. I. cap. 60.
 (35) Athen. dipnosophist. lib. IV. pag. 128, a. et lib. XIV. pag. 618, c.
 (36) Suid. Lexic. s. v. *Ἐκαταίος*
 (37) Plutarch. vit. Alexandr. capp. 15. 16. 18. 21. 75.
 (38) Strabon. geograph. permultis locis.
 (39) Lucian. de histor. conscribend. cap. 12.
 (40) Athen. dipnosophist. lib. V. pag. 206, c.
 (41) Lucian. Macrob. cap. 22.
 (42) Dionys. Halicarnass. archaeolog. Roman. permultis locis.
 (43) Diodor. Sicul. bibliothec. historic. lib. XVIII. cap. 42. et pluribus aliis locis.

chi filius, qui, ut Athenaeus (44), Polybius (45), Strabo (46), Plutarchus (47), Diodorus Siculus (48), Longinus (49), Suidas (50), Cicero (51) et alii tradunt, amplissimo Σικελικῶν vel Ἑλληνικῶν vel Ἰταλικῶν opere res in Sicilia, Gracia atque Italia gestas adumbravit easque primus ita enarra vit, ut partes principales a perpetuis suis historiis sejungeret neque esas conjuncte cum reliquis rebus, ut Cicero (52) ait, contexeret, neque servato temporis ordine proponeret. Sed idem quamquam propter sermonem nimis frigidum atque fucatum a multis, veluti a Longino (53) et a Plutarcho (54), reprehendebatur, tamen a Cicerone (55), omnium scriptorum longe eruditissimus, et rerum copia et sententiarum varietate abundantissimus, et ipsa compositione verborum non impolitus dicitur. Sed Timaei cupiditas imperatores atque scriptores illustrissimos et clarissimos quosque fere omnes graviter vituperandi eosque conviciis insectandi in omnium fuit ore atque sermone, ita ut ipse ab hac immoderata ad reprehendendum proclivitate (διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς ἐπιτιμήσεως) Epítimaei nomen (Ἐπιτιμαίου) quasi per ludum jocunqne acciperet, de qua re audiendi sunt Athenaeus (56) et Diodorus Siculus (57).

Nec sine laude praetermittuntur qui rerum gestarum tempora ad calculum revocare conati sunt, *Castor* Rhodius et *Apollodorus* Atheniensis. Quorum ille duo opera chronologica composuit, unum quod inscribebatur (Χρονικά ἀγνοήματα vel ἀμαρτήματα), hoc est, quo de erroribus in temporum notationibus commissis agebatur, ab Apollodoro (58) et Suida (59) laudatum, alterum quod ἀναγραφὴν τῶν θαλαττοκρατησάντων sive populorum antiquissimorum, qui rebus mari Aegaeo gestis inclaruverunt, historiam inscripsit, et unde sumptae sunt quae vocantur Castoris epochae (ἑποχαι Κάστορος), cum Eusebii Chronico conjunctae. Hic autem χρονικά sive annalium librum, qui ad historiam magni fuit momenti, versibus tragiambis eo consilio edidit, ut omnium rerum a bello Trojano usque ad annum CXLIV. ante Christum memorabiliter gestarum tempora diligenter exquireret atque accurate describeret. Atque posteriores scriptores fere omnes ex hoc Apollodori libro, quasi ex fonte communi, temporum computationes hausisse, mihi persuasum est. Sed bibliothecae mythologicae ab eodem auctore profectae, quum a proposito aliena sit, satis est in transitu mentionem fecisse.

- (44) Athen. dipnosophist. lib. I. pag. 34, c. II. 37, b. IV. 153, d. 163, e. 181, c. V. 206, e. VI. 250, a. 264, c. 272, a. b. VII. 327, b. VIII. 342, c. X. 437, b. XI 471, f. XII. 517, d. 518, d. 519, b. 522, a. c. 523, c. d. 541, c. XIII. 573, d. 589, a. 602, f.
- (45) Polyb. histor. lib. I. cap. 5, lib. II. cap. 16, lib. III. cap. 32, lib. XII. capp. 3.—28.
- (46) Strabon. geograph. pluribus locis.
- (47) Plutarch. vit. Nic. cap. 1, vit. Dion. cap. 36, vit. Timoleont. cap. 4. et 36, Sympos. cap. V.
- (48) Diodor. Sicul. bibliothec. historic. lib. XIII. pag. 211. lib. XVI. cap. 7 et 79.
- (49) Longin. de sublimit. cap. 4.
- (50) Suid. Lexic. s. v. Τιμαίος et s. v. Ὅτι τὸ ἱερὸν πῦρ etc.
- (51) Cicer. ad Familiar. lib. V. epist. 12, Brut. cap. 95, de orator. lib. II. cap. 14.
- (52) Cicer. ad Familiar. lib. V. epist. 12.
- (53) Longin. de sublimit. cap. 4.
- (54) Plutarch. vit. Nic. cap. 1,
- (55) Cicer. Brut. cap. 95, de orator. lib. II. cap. 14.
- (56) Athen. dipnosophist. lib. VI. pag. 272, a. b.
- (57) Diodor. Sicul. bibliothec. historic. lib. V. cap. 1.
- (58). Apollodor. bibliothec. lib. II. cap. 3. §. 1.
- (59). Suid. Lexic. s. v. Κάστωρ

Historicorum autem qui exstant hujus aetatis antiquissimus est *Polybius*, Lycortae filius, Megalopolitanus, primus historiae pragmaticae conditor, laudatus a Strabone (60), Pausania (61), Luciano (62) et aliis. Is enim, quod sibi proposuerat, universam rerum gestarum historiam a Timaeo coeptam, a secundo bello Punico orsus, ad vicium Perseum, Macedoniae regem, persecutus est historiarum libris quadraginta emissis, quorum integros habemus quinque priores, excerptos reliquos. Polybius ipse opere suo universam historiam sive catholicam (*καθολικὴν καὶ κοινὴν ἱστορίαν*) tradere voluit (63), certe non eam quam nunc intelligimus, sed illam quam veteres statuunt. Etenim veteres scriptores historiae catholicae sive universae aliam sententiam subjiciunt, de universa rerum gestarum historia ea ratione exponere soliti, ut totius operis quasi fundamentum et pars primaria sit unius populi historia, quacum conjunctae aliorum populorum res tanquam partes secundae tractentur. Etiam valde notabile est illud scribendi genus, quo usus est Polybius, et quod ipse *τὸν πραγματικὸν τρόπον τῆς ἱστορίας* vel *τὸν τῆς πραγματικῆς ἱστορίας τρόπον* (64), sive pragmaticam conscribendae historiae rationem dicit, historiae fabulari, quum *πράξεις* sive testatae anti-quitatis res gestas narret, quasi contrariam (65).

Sed quod ad historiae scribendae rationem spectat, ut ad antiquissimos scriptores historicos sermo nunc redeat, res ipsa postulat. Quos quidem nihil aliud fuisse, nisi poetas prosa oratione utentes, Strabonis (66) sententia est: iisdemque *μυθογράφων* sive fabularum scriptorum nomen ipse imposuit. Nec multum differt a Strabonis sententia Thucydidis (67) iudicium quod eorum qui ante ipsum historiae conscribendae munere perfuncti sunt, fecit. Neque minus huc pertinet, quod traditum antiquam historicorum nomen in usum veniret, hoc genus doctorum *logographos λογογράφους* audisse. Itaque videmus nostris temporibus vulgo *logographorum* nomen imponi historicis Herodoto vetustioribus ad unum omnibus. Hujus autem rei ansam praebuit Thucydides (68), quum rerum scriptores qui ante ipsum vixerunt, *λογογράφους* fere eadem mente diceret, qua Strabo *μυθογράφους*. Sed errant qui *logographorum* nomine eo consilio utuntur, ut scriptores historicos Herodoto antiquiores a posterioribus qui ad enarrandas res gestas criticam rationem adhibuerunt, secerent. Etenim hoc nomen a Graecis ipsis minime ita usurpatum est, ut vetustissimi historici a reliquorum scriptorum historicorum numero excludantur. Verum enim vero *logographorum* nomen, cujus significatio latius patet, scriptoribus quibuslibet generatim inditum est, vel ipsis oratoribus non exceptis, neque exclusis fabularis scilicet historiae scriptoribus non multum diversis a *mythographis*. Nam historici antiquissimi tractare solebant mundi primordia ac rerum humanarum incrementa, poetarum narrationes et gentium fabulas fideliter nulloque veri ac falsi discrimine sequentes. Sed etiam alii sunt, qui *ὑπογράφοι* ab *ἄροις* sive libris annalibus dicti sunt, sui temporis historiam ad annalium fidem adumbrantes (69).

(60). Strabon. geograph. permultis locis.

(61). Pausan. descript. Graec. lib. VIII. cap. 30. §. 8.

(62). Lucian. Macrob. cap. 22.

(63). Polyb. histor. lib. VIII. cap. 4. 11.

(64). Polyb. histor. lib. I. cap. 2. 8. lib. IX. cap. 2. 4.

(65). Plutarch. vit. Galb. cap. 2.

(66). Strabon. geograph. lib. I. pag. 48. et lib. XI. pag. 774.

(67). Thucyd. histor. bell. Peloponnes. lib. I. cap. 21.

(68). Thucyd. ibid. loc. cit.

(69). cf. Plutarch. de malignit. Herodot. cap. 36. et Hesych. Lexic. s. v. *ὑπογράφος*.

Operae pretium est, hoc loco commemorare etiam *Jubam* minorem, Numidiae regem, cujus mentionem habuerunt Plutarchus (70), Tacitus (71), Suetonius (72); hunc eundem Plutarchus (73) disertis verbis regum qui res gestas litteris illustrare conati sunt, omnium dicit optimum (*Ἰδὲα τοῦ πάντων ἱστορικωτάτου Βασιλέων*). Scripsit enim historias Romanas, quibus ipse Plutarchus usus est. Sed neque hic liber ad nostram memoriam pervenit, neque alius liber ab eodem auctore perscriptus, quo Africae descriptionem proposuit, laudatus a Plinio (74).

Historiam autem universam a Timaeo et a Polybio coeptam absolvit *Posidonius* Apameensis, Panaetii discipulus, a Strabone (75), Luciano (76), Cicerone (77) atque aliis laudatus, res ad Pompeii Magni usque tempora gestas quinquaginta duobus libris, quos *τὰ μετὰ Πολύβιον* inscripsit, persequutus. Neque praetermittendus *Agatharchides* Cnidius, qui res ab Alexandro et a Diadochis gestas libris qui *τὰ (Ἀσιατικά et τὰ Ἐβρωπαϊκά)* inscripti sunt, memoriae prodidit ac maris Erythraei descriptionem edidit, a Strabone (78), Athenaeo (79), Plutarcho (80) et Photio (81) commemoratus.

Centum fere post Polybium annis Herodoti popularis *Dionysius* Halicarnassensis, quam animadvertisset, plerosque Graecorum in magna rerum Romanarum ignoratione versari, ad hos erudiendos in Urbe ipsa archaeologiam Romanam (*ἀρχαιολογίαν Ῥωμαϊκὴν*) scripsit, sic ut a Romanis scriptoribus materiam, a Graecis ornamenta sumeret, locupletissimus rerum institutorumque civilium et totius Romanae antiquitatis auctor, sed Romanorum gloriae et consilio, quod ceperat, res Romanas Graeca origine nobilitandi, nimis inserviens, neque ab opinandi temeritate remotus, Polybii in verborum structura imitator. Archaeologiae autem Romanae, qua Dionysius res ab urbe condita usque ad bella Punica gestas illustravit, priores undecim libri exstant, sed decimus et undecimus minime integri; et novem libri posteriores temporum injuria interierunt.

Dionysii Halicarnassensis aequalis *Diodorus* Siculus historiam rerum ubique gestarum condidit, ex plurimorum auctorum et Graecorum et Romanorum scriptis collectam, quos temere plerumque nulloque veri et falsi discrimine sequitur, ordinando et disponendo tam grandi operi impar. Neque absurde inscripsit illud opus bibliothecam historicam *βιβλιοθήκην ἱστορικὴν*, quadraginta libros complexam, cujus quinque libros priores habemus integros, itemque eos qui ab undecimo numerantur ad vicesimum.

Flavius Josephus, nobilis Judaeus, genere sacerdotali natus, doctrinae elegantia non inter populares solum, sed etiam apud exteros inclaruit. Is gentis suae res gestas inde ad ultima memoria usque ad Neronis tempora, aliasque antiquitatum partes elaboravit. Scripsit enim archaeologiam Judaicam sive antiquitatum Judaicarum viginti libros, de bello Judaico libros septem, contra Apionem libros duo quibus de gentis Judaicae antiquitate exposuit.

- (70). Plutarch. vit. M. Anton. cap. 87.
- (71). Tacit. Annal. lib. IV. cap. 5. et cap. 23.
- (72). Sueton. vit. Caligul. cap. 26.
- (73). Plutarch. vit. Sertor. cap. 9.
- (74). Plin. histor. natur. lib. VI. cap. 27. et lib. VIII. cap. 3. sqq.
- (75). Strabon. geograph. lib. XIV pag. 653. sqq. et alias.
- (76). Lucian. Macrob. cap. 20
- (77). Cicer. ad Attic. lib. II epist. 1, de offic. lib. III. cap. 2 de natur. deor. lib. I. cap. 3.
- (78). Strabon. geograph. lib. XVI. pag. 779.
- (79). Athen. dipnosophist. lib. IV. pag. 155, c. et aliis locis.
- (80). Plutarch. Sympos. cap. 8, 9, 3.
- (81). Phot. bibliothec. Cod. 213.

Eadem ex gente, sed aetate paullo superiore *Philo*, Alexandriae natus, graece eruditissimus, doctrinam patriam Platonica subtilitate illustravit, ita ut ipse Πλάτων ιουδαίων appellaretur. Ejus opera quae ad historiam spectant haec fere sunt: unum quod legatio ad Cajum, alterum quod contra Flaccum libellus inscribitur, tertium quod est de vita Mosis.

Horum temporibus subjunctus fuit *Plutarchus* Chaeronensis, vir elegantissimae doctrinae magnaque facundia, qui Athenis ab Ammonio philosopho eruditus, Romanorum imperatorum favore ad summos honores profectus est. Ex summa librorum copia, quos ille assiduus veterum lector confecit, praestant quae huc pertinent vitae parallelae Graecorum et Romanorum illustrium quadraginta quattuor, ex variis scriptoribus collectae, sermone nitido, fide integra, cum ad docendum, tum ad oblectandum aptissimae. Nec minor gratia operum quae dicuntur moralium, hoc est dissertationum popularium de vitiis et virtutibus deque litteris communibus, in quibus omnibus ingenuus animi candor et infinita lectionis copia, jucunda quadam hilaritate adpersa, elucet.

Historiam Romanam plures illustrarunt. *Flavius Arrianus* Nicomedensis, Epicteti discipulus, qui Παρθικά sive bella a Romanis Trajano imperatore cum Parthis gesta et Βιθυνικά sive Bithyniae provinciae historiam scripsit, etiam librorum historicorum qui ad nostram aetatem pervenerunt, auctor est. Nam Alexandri quoque res gestas Anabasis libris septem, unde ipse Xenophontis junioris (τοῦ νέου Ξενοφώντος) nomen traxit, et rerum Indicarum libro (τῆ Ἰνδικῆ scil. ξυγγραφή vel τοῖς Ἰνδικοῖς) enarravit; philosophiae Stoicae praecepta ab Epicteto tradita, Luciano (82) et Suida (83) testibus, litteris consignavit, dissertationum Epictetearum libros quattuor atque Epicteti enchiridion (ἐγχειρίδιον) in publicum proponens; idem Pont Euxini periplus sive navigationis descriptionem atque alios plures libros qui sunt de arte tactica deque venatione, edidit. Tum *Appianus* Alexandrinus, qui bellorum a Romanis patrumque memoriam ab universa historia sejunctam rerum Romanarum (Ῥωμαϊκῶν) vel historiae Romanae (ἱστορίας Ῥωμαϊκῆς) viginti quattuor libris explicavit, provincias continuas persequutus. Deinde *Dio Cassius* Coccejus vel Coccejanus, Nicaeensis, Dionis Chrysostomi nepos, qui Romae vixit ibique historiae Romanae octoginta libris urbis aeternae vicissitudines a primo ortu ad suam aetatem perpetuo filo enarravit, partis senatoriae studio, alienae laudis obrectatione et superstitione corruptus. Sed hujus operis minima pars, quae undeviginti libros complectitur, nunc superest, vix ut de caeteris, ad quos aditus nobis praeclusus est, judicare possimus, nisi *Johannes Xiphilinus* Trapezuntius atque *Zonaras*, Constantinopoli natus, ex illis libris quos tempus delevit, eas res quae ipsi cognitione dignissimae visae sunt, excerpserint. Ad ultimum *Herodianus*, qui res ab ultimis imperatoribus Romanis gestas ab obitu Marci Aurelii usque ad principia principatus Gordiani tertii octo libris (τῆς μετὰ Μάρκον βασιλείας ἱστοριῶν βίβλιος ὀκτώ) perscripsit, est arte inferior, ad fidem propior.

Graecorum autem scriptorum in hoc genere postremus, non virtute, se aetate, *Zosimus*, res gestas imperatorum ab Augusto usque ad eum annum, qui Honorio in imperio decimus sextus fuit, libris sex (νέας ἱστορίας βίβλιος ἕξ) pertexuit, de remotioribus breviter, de recentibus ac nuperis uberrime, stilo pro istius aetatis captu non ineleganti, animo contra imperatorum christianorum et cleri libidines exacerbato, quippe patriarum religionum contemptu dolens, caeterum haud iniquus publicorum vitiorum et saeculi in deterius ruentis castigato.

Sed Patres ecclesiastici qui vulgo huc referuntur, *Eusebius*, *Theodoretus*, et *Sozome-*

(82) Lucian. Alexiph. cap. 2.

(83) Suid. Lexic. Ἀρριανός.

nus, quum civitatis patriae leges, instituta, rem militarem, aerarii publici statum prorsus ignorarent ac de rebus publicis parum prudenter scriberent, neque minus humili imperatorum christianorum adulationi nimis inservirent eorumque partis et laudis praeter modum studiosi essent, scriptorum historicorum nomine indigni et artis historiam conscribendi expertes habebantur. Atque item silentio praetereo *Johannem Zonaram, Nicetam Choniaten, Nicephorum Gregoram, Laonicum Chalcondylam* et alios multos historiae Byzantinae scriptores, non antiquo sermone Graecorum, sed Byzantinorum lingua corrupta usos.

CODIGO CIVIL CHILENO.—Juicio que acerca de esta obra emiten dos habiles jurisconsultos franceses, M. Laferriere, miembro del Instituto de Francia e inspector jeneral de las Facultades de Derecho, i M. Helie, que tiene una reputacion europea como criminalista.

M. Andrés Cochut, corresponsal de Chile en Paris, ha remitido recientemente a nuestro Gobierno, orijinales, las dos cartas que siguen de los citados jurisconsultos, quienes las escribieron a Cochut, a consecuencia de haber, cado uno, recibido de éste, un ejemplar del Código Civil a nombre del Gobierno chileno. Al remitirlas, dice M. Cochut lo siguiente: “El Código civil chileno será mui honroso para vuestro pais. Os acompaño dos cartas que he recibido a este respecto, una de M. Laferriere, miembro del Instituto e Inspector Jeneral de los estudios superiores de Derecho, i otra de M. Faustin Helie, que tiene una reputacion universal i merecida, sobre todo como criminalista. Vereis en esta última, que su autor se pone a la disposicion del Gobierno de Chile, si cree que su esperiencia puede ser útil para la confeccion de un Código criminal.”—He aquí las cartas.

Señor :

Tengo el honor de acusaros recibo del ejemplar del Código civil de la República de Chile, que os habeis dignado remitirme a nombre de su Gobierno. Es este un testimonio de alta estimacion que honra mis trabajos, i os ruego tengais la bondad de expresar mi sincero agradecimiento a las dignas personas de que sois representante.

He rejistrado el Código civil de la República, i estoi vivamente sorprendido del órden que ha presidido a su redaccion, i de la sabiduría de las leyes apropiadas a esa bella parte de la colonizacion española. Es fácil reconocer el oríjen i carácter de los pueblos a quienes está destinada la obra, por la mezcla de derecho romano i de derecho hispánico que constituye sus principales disposiciones. Los títulos sobre testamentos i sobre el derecho de desheredacion, siguen visiblemente las huellas de la lei romana; las fiduciarias i los fideicomisos, las del derecho español.

He reconocido tambien con una satisfaccion patriótica la influencia del Derecho francés en el libro de las personas i de las condiciones de los hijos lejítimos o naturales. Encuentro el método simple i profundo de nuestro Código i de los jurisconsultos modernos, en la hábil disposicion del conjunto, en las distinciones de derechos reales i personales, i en la clasificacion de los contratos principales i accesorios.